

«Город, що цвів так різноцвітно» [4, с. 86]. Використані мовні знаки *світло* та *засіяв* аналогізують духа з сонцем, напр.: «*Засіяв дух світлом своїм / Прясним*» [4, с. 157]. Мовними знаками прирівнюється дух до запаху, напр.: «*Щоби мені і дух не пах тут ваш*» [4, с. 201]. Чи у вільних сполуках, де дух зближається із свіжістю: «*Я власним духом відсвіжу, чудесна*» [2, с. 55]. Ю. Словацький аналогізує досліджуваний образ із водою: «*Чи то моє, налите духом, тіло?*» [5, с. 114], «*Та кипариси дух такий лили*» [5, с. 158].

Отже, аналіз різних типів метафор у текстах Б. Лепкого та Ю. Словацького доводить змістову багатоплановість досліджуваного концепту, показує нове через відоме. У межах конкретних контекстів автори використовують okazіональні та узуальні мовні знаки, що є виявом традиційного чи особливого світовідчуття. Текстова реалізація представляє різновиди метафор, які висвітлюють певні ідеї, властивості чи ознаки шляхом асоціативності та аналогізації. Перспективу вбачаємо в аналізі інших концептів у поетичній творчості Б. Лепкого та Ю. Словацького.

Список використаної літератури

1. Лепкий Б. Вибрані твори : у 2 т. / упоряд., авт. передм. Н. І. Білик, Н. І. Гавдида. Київ : Смолоскип, 2011. Т. 1. 606 с.
2. Лепкий Б. Під Різдво. Тернопіль : Лілея, 1993. 76 с.
3. Лепкий Б. С. Поезії / редкол. : В. В. Біленко та ін. ; упоряд. вступ. ст. та прим. М. М. Ільницький. Київ : Рад. письменник, 1990. 383 с.
4. Лепкий Б. Твори : в 2 т. / упоряд., авт. вступ. ст. та прим. Ф. П. Погребенник. Київ : Наукова думка, 1997. Т. 1 : Поетичні твори. Прозові твори. Мемуари. 845 с.
5. Словацький Ю. Поезії / пер. з пол. М. Бажана та ін.; вступ. ст. Г. Вервеса. Київ : Дніпро, 1969. 211 с.

Георгій Канделаки,
студент українського мовно-літературного
факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВСТАВНИХ СЛІВ І КОНСТРУКЦІЙ У МЕМУАРНОМУ ТЕКСТІ А. ДІМАРОВА

Мемуарні твори як літературний жанр надають глибоке розуміння авторської особистості через призму пережитих подій і емоцій. Одним із важливих аспектів мемуарної прози є використання вставних слів і конструкцій, що служать для підкреслення авторських інтонацій, ставлення до подій і надають тексту особливу емоційну забарвленість. Вставні елементи є не лише способом вираження суб'єктивності, а й потужним стилістичним інструментом, який дозволяє автору гнучко маніпулювати змістом і формою мемуарного тексту. Зокрема, у творі А. Дімарова «Прожити і розповісти» вставні слова і конструкції сприяють створенню індивідуального стилю, що вимагає детального дослідження.

Тема вставних слів і конструкцій була предметом уваги науковців Л. Азарової, Д. Жученко, О. Новікової, О. Турчак, вивченню мови й стилю мемуарних текстів присвятили праці дослідники І. Василенко, Н. Видашенко, С. Єрмоленко, С. Марцин та ін. Функціонування вставних слів і конструкцій в мемуарних текстах А. Дімарова не були предметом розгляду в сучасному мовознавстві, що й зумовлює актуальність дослідження.

Метою студії є дослідити функції вставних слів і конструкцій у мемуарному творі А. Дімарова «Прожити і розповісти» з акцентом на їх стилістичну роль, а саме: як вставні елементи сприяють формуванню індивідуального стилю автора та впливають на підсилення акцентів, емоційного забарвлення й створення суб'єктивних оцінок у тексті.

У мемуарному тексті А. Дімарова «Прожити і розповісти» вставні слова та конструкції виконують кілька важливих функцій, що суттєво впливають на загальний стиль і структуру твору. Вони не лише створюють логічні зв'язки між частинами тексту, але й допомагають висловити особисті думки, переживання та авторську оцінку описуваних подій.

Найбільшою частотністю вживання в тексті А. Дімарова можемо відзначити вставні слова, які вказують на малу ймовірність певної ситуації, непевності в чомусь, припущення чогось та для вираження невпевненості в тому, про що йдеться в реченні. У творі можемо спостерігати конструкції, у яких вжито по два таких вставних слова, як-от: *Я, мабуть, не народився рибалкою, Толя оно й не*

ворухнеться, не зводячи з вудлища очей, я ж потихеньку починаю вертіти головою, дивлячись то на міст, то на село, навпроти якого ми й сиділи, мене вже так і пече зірватись і хоч трохи пробігтись, і коли б не хмара, я так, **мабуть**, і зробив би [4, с. 79]; **Може**, тиждень, **а може**, й два [4, с. 24]; До того ж, **може**, вони, оці гроші, і зовсім не мамусині, **може**, вони валялися під столом ще до того, як ми сюди в'їхали, і коли б я їх не вимів, отак би й лежали до другого прищестя. **А може**, це Бог почув мою гарячу молитву та й підкинув мені щедрий дарунок... [4, с. 6]. Але частіше ці вставні слова вживаються по одному, наприклад: – **А подивись**, **може**, не всі ще зірвав [4, с. 10]; – **Може**, залишитесь? – спитав, наче проснувшись, татусь [4, с. 15]; **Мабуть**, таки двадцять сьомого, бо в двадцять восьмому нас: мене, Сергійка й мамусі на хуторі вже не було [4, с. 14]; **Перечепилася**, **мабуть**, та й покотилась із сходин [4, с. 46]. Іноді письменник на позначення невпевненості в сказаному використовує вставне слово «**напевне**»: «**Широко розставлені ноги, права рука у кишені: там, напевне ж**, наган [4, с. 44].

Також автор часто використовує в творі вставне слово «**звісно**», наприклад: **Звісно ж**, учителів! [4, с. 36]; **А кого в першу чергу скоротять? Звісно ж**, мамусю! [4, с. 65]; **І, звісно ж**, ляльки: не з ганчірочок злаштовані, вугіллям рот-очі наведені, а наче живі, в такому розкішному одягові, що мамусина єдина блузка святкова одразу ж злиняла і зблякла [4, с. 51]; **Це, звісно**, до мене [4, с. 76]; **І, звісно ж**, застудився [4, с. 44], **Дірки, звісно ж**, від куль. [4, с. 42]; **Хлопці, звісно ж**, мене й продражнили одразу: "Гусаком" [4, с. 43]; **На тлі хаток під солом'яними дахами і ще голих дерев – гурт люду сільського: чоловіки та жінки і, звісно ж**, дітлахи [4, с. 44], яке найчастіше вказує на впевненість того про що розповідається. Рідко вживаним є вставне слово «**правда**», як-от: **Ліс і ліворуч, правда**, не впритул до села [4, с. 75]. Відмітною рисою вставного слова **звісно** є його вживання з часткою **ж**.

У тексті відмічаємо й уживання вставного слова «**здається**», що вказує на невпевненість автора щодо того, що він описує в реченні, як-от: **Тож ніч, здається**, була осіння, бо я встиг заснути, а прокинувся – у хаті ні звуку [4, с. 14]; **Я застиг на порозі, а вони, здається**, мене й не помітили, вони в мій бік навіть не глянули, тільки татусь якось сумно сказав: – Ну, дітки, присядемо перед дорогою дальньою [4, с. 15]; **Пам'ятаю довжелезну вулицю, по якій ми тягнулись**,

ступивши до Миргорода, – вулиці, **здавалося**, кінця-краю не буде, будинки, мимо яких ми проходили, тьмяніли чорними вікнами, одні тільки собаки до нас і озивалися [4, с. 26].

Не поодинокими у творі є і вставне слово «**щоправда**», яке навпаки уживається автором для підтвердження достовірності висловлювання: *Олина мати, щоправда, ще місяць приходила на своє подвір'я: привчала корову до нової хазяйки* [4, с. 45]; *Піонером я, щоправда, ще не був, але ж і не збирався помирати так рано.* [4, с. 56]; *Мудрий татусь, щоправда, спробував пояснити дикий мій вчинок* [4, с. 32].

Зі вставних конструкцій, які вказують на джерело повідомлення, А. Дімаров послуговується конструкцією «**як то кажуть**», наприклад: *Тут же товклися я, Сергійко й Сашико: без нас, як то кажуть, і каша не звариться* [4, с. 39]; *Пішов, як то кажуть, у тата* [4, с. 46]; *Може тому, що я і Сергійко з нього, як то кажуть, не лазили* [4, с. 30].

Для уточнення повідомлюваного письменник часто вживає вставне слово «**власне**», як-от: *Це, власне, були й не чоботи, а якийсь огидний гібрид чобіт з черевиками* [4, с. 42]; *Там їх у обід годують затіркою, заради неї вони, власне, й ходять, і ще задовго до того, як у польовому таборі появляється підвода з великим казаном, з села починають тягнутися ложками озброєні діти* [4, с. 61].

Зі вставних слів на позначення емоційної оцінки автор використовує вставне слово «**головне**», як-от: *Чиста велика палата, окреме ліжко, де ніхто тебе не товче, і, головне, не треба ходити до школи* [4, с. 44].

Щодо вставних слів, які вказують на послідовність думок, то письменник послуговується словами «**отже**», «**по-перше, по-друге**», «**зрештою**», наприклад: *Вигнали зі справжнім вовчим білетом: ткнули в зуби довідку, що розкуркулений, отже – класовий ворог* [4, с. 84]; *Бо, по-перше, можуть не пустити у вагон, а, по-друге, він змайструє мені вудочку не гіршу, ніж оця* [4, с. 86]; *Зрештою, муки мої скінчилися: ми сіли на поїзд* [4, с. 87].

Вставні слова й конструкції дозволяють автору вибудовувати міжособистісний діалог з читачем, встановлюючи з ним не лише розповідну, а й рефлексивну взаємодію. Також вставні конструкції сприяють створенню більш

інтимного, персоналізованого контакту з аудиторією, даючи можливість автору бути більш гнучким у відображенні власних емоцій і переживань.

Крім того, вставні конструкції виконують важливу роль у створенні враження неперервності та живості розповіді, підкреслюючи розуміння автором часового й просторового контексту. Вони допомагають змістовно послабити межу між внутрішнім монологом і зовнішньою дійсністю, залучаючи читача в процес осмислення подій на рівні інтерпретації. Зокрема вирази «*щоправда*», «*як то кажуть*», додають тексту відтінку неформальності та достовірності, що є важливим для мемуарного жанру. Вставні конструкції «*мабуть*», «*напевно*», «*звісно ж*», «*здається*» допомагають автору утримати певну дистанцію від подій і підкреслити емоційну нейтральність в певних контекстах.

Таким чином, вставні слова та конструкції в мемуарному тексті А. Дімарова відіграють важливу роль у створенні емоційної напруги та передачі авторського ставлення до подій. Вони виконують функцію посилення виразності тексту, роблять його більш динамічним і живим, дозволяючи автору вільно маніпулювати інтонацією й темпом розповіді. У контексті мемуарної прози вони стають інструментом для вираження глибокої суб'єктивності та внутрішніх переживань автора.

Це дослідження лише перша спроба розглянути стилістичний потенціал вставних слів і конструкцій у мемуарному тексті А. Дімарова «*Прожити і розповісти*». У подальшому ми плануємо дослідити використання автором вставлених конструкцій, які теж є в тексті.

Список використаної літератури

1. Азарова Л. Вставні та вставлені конструкції в історичному дискурсі. *Рідний край*. 2018. № 1 (38). С. 139–147.
2. Василенко І. Теоретичне дослідження жанрів української мемуарної прози. *Сучасна філологія: проблеми, пошуки, знахідки*: Зб. наук. праць. Рівне, 1995. Вип. 3. С. 55–57.
3. Видашенко Н. Щоденник у системі мемуаристики: історія становлення, типи класифікації та ознаки жанру. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*. Серія: Філологія. Харків, 2005. № 659. Вип. 44. С. 128–132.

4. Дімаров А. Прожити й розповісти. Харків: Фоліо, 2022. 766 с.
5. Єрмоленко С.Я. Спільне і відмінне в комунікативній структурі мемуарних текстів. *Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. Харків: ХНПУ, 2004. Вип. 12. С. 120–125.
6. Жученко Д. І. Інтонаційні особливості вставлених конструкцій в залежності від їх синтаксичної структури. *Мовознавчі студії*. Київ, 1976. С. 85–90.
7. Марцин С. О. Функціонування безсполучникових складних речень у щоденникових записах О. Гончара. *Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. Харків: ХНПУ, 2018. Випуск 48. С. 120–126.
8. Новікова О. О. Вставні та вставлені конструкції в сучасній українській мові: статус, функції. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Філологічні науки. 2019. Випуск XVIII. С. 162–177.
9. Турчак О. М. З історії вивчення вставлених конструкцій як синтаксичної категорії структурно-комунікативного рівня. *Вісн. Дніпропетр. ун-ту*. Серія: Мовознавство, 2011. Вип. 17. С. 160–166.

Мар'яна Марковська,
аспірантка кафедри української мови та славістики,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

АНТРОПОНІМНИЙ ПРОСТІР ПОВІСТІ ОЛІ РУСІНОЇ «АБРИКОСИ ЗАЦВІТАЮТЬ УНОЧІ»

Сучасні наукові дослідження акцентують увагу на літературно-художніх антропонімах, що інтегровані в ономастичний простір художнього тексту. Ці одиниці є носіями значного характеристичного потенціалу, котрий реалізується через багаточисельні аналогії, символізм та конотації, закладені автором. Онімні лексеми відіграють ключову роль у структурі художнього тексту. Власне ім'я персонажа, котре займає центральне місце у реалізації авторського задуму, є невід'ємним компонентом літературно-художнього тексту.

У сучасному мовознавстві спостерігається незначна кількість комплексних досліджень, присвячених потенційним можливостям